

Лукановська Т.С.

студентка,

Науковий керівник: Чупринський Б.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЖІНОЧОЇ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Рецидивна злочинність є однією із найбільш небезпечних форм злочинної поведінки, причини якої пов'язані насамперед із тими негативними соціально-економічними процесами, що відбуваються у нашому суспільстві.

Жіноча рецидивна злочинність – це сукупність зареєстрованих на певній території, протягом певного проміжку часу, злочинів, вчинених жінками, які раніше були засуджені за вчинення злочинів. Тому дослідження причин та умов жіночої рецидивної злочинності разом із теоретичним значенням має не менш важливий прикладний аспект, оскільки без вивчення зумовленості даного явища не можна визначити шляхи протидії цьому протиправному прояву.

Причини та умови рецидивної злочинності – це комплекс взаємодіючих детермінант, пов'язаних з несприятливим зовнішнім середовищем і особою злочинця, які обумовлюють продовження злочинної діяльності.

Спеціальні причини і умови (детермінанти) рецидивної злочинності можна розподілити на три групи: 1) детермінанти, пов'язані з першою судимістю, першим вчиненням злочину особою; 2) детермінанти, обумовлені процесом відбування покарання, особливо покарання шляхом позбавлення волі; 3) детермінанти, які впливають на поступову адаптацію [1, с. 209].

Питома вага жінок-рецидивісток у загальній кількості засуджених жінок майже стабільна, адже за останні п'ять років вона становила від 5,9% до 6,5% протягом року. Порівняно з іншими видами злочинності даний вид злочинності характеризується підвищеним

ступенем суспільної небезпеки. Негативні риси жінок-рецидивісток виражені більш яскраво, ніж у рецидивістів чоловічої статі. Вони пов'язані, насамперед, з їх соціопатизацією, алкоголізмом та наркоманією, втратою соціально-корисних зв'язків, глибокою моральною деградацією, меншою агресивністю та жорстокістю.

За даними дослідження В.С. Батиргарєєвої основними тенденціями розвитку жіночого рецидивізму в Україні є: а) кардинальна зміна порівняно з минулими часами його характеру за рахунок переважання наркотичної злочинності над злочинами насильницької спрямованості; б) вузький спектр злочинних проявів порівняно зі структурою первинної злочинності жінок; в) переважання серед рецидивісток спеціального рецидиву; г) незначна частка злочинів, скоєних через помсту або ревності; д) практична відсутність у середовищі рецидивісток ідейних «злочинниць-кар'єристок»; є) ускладнений процес соціальної адаптації порівняно з адаптацією чоловіків унаслідок більш тяжких соціальних наслідків відбування покарань [1, с. 211].

Не викликає сумніву те, що причинний зв'язок рецидивної злочинності жінок, з однієї сторони, має загальний характер, тобто базується на загальній детермінації злочинності, а з іншої – він має певну специфіку, яка обумовлена особливостями детермінації як жіночої, так і рецидивної злочинності. Тому, до найбільш значущих причин та умов рецидиву жінок варто віднести недоліки суспільства економічного, соціального, культурного характеру, а також психологічні, вольові та морально-правові дефекти свідомості жінки-рецидивістки.

До явищ та процесів економічного характеру, що детермінують рецидивізм жінок, «можна віднести: економічні проблеми перехідного періоду у державі – кризове становище в економіці, інфляції; падіння життєвого рівня населення; зміни у відносинах власності; відсутність цивілізованих ринкових відносин, заснованих на рівній конкуренції; спад суспільного виробництва та зростання рівня безробіття; значне зростання рівня економічної участі жінок у суспільному виробництві» [2, с. 137].

Саме «в останні три роки у нашій державі на формування деформацій в соціально-економічній сфері впливає збільшення рівня безробіття, негативні наслідки якого є безсумнівними. Воно тягне за собою зниження мотивації праці, поширення алкоголізму, іншої девіантної поведінки жінок, внаслідок неможливості задовольнити свої та сімейні мінімальні побутові потреби. Відповідно до даних, які були одержані у процесі дисертаційного дослідження В. Лагоцької, приблизно 85% жінок-рецидивісток є працездатними без певних занять. Відтак незайнятість жінок-рецидивісток у народному господарстві є помітним криміногенним фактором» [3, с. 96–97]. Серед таких негативних явищ, з якими пов'язана жіноча злочинність є: зростання напруженості у суспільстві, конфліктності і ворожечі між людьми; поширення таких явищ, як пияцтво, алкоголізм, аморальність, наркоманія, психопатія, проституція, бродяжництво, жебрацтво; істотне послаблення основних соціальних інститутів і у першу чергу сім'ї; більш інтенсивна участь жінок у суспільному виробництві.

Запобігання рецидивній злочинності жінок можливе за умови визначення кримінологічних засад цієї діяльності, якими є теоретичні положення, що стосуються природи жіночого злочинного рецидиву, закономірностей його розвитку та зв'язків з іншим явищами соціальної дійсності.

Суттєвий негативний вплив на рецидивну злочинність жінок має факт перебування у криміногенному середовищі або повернення у нього (у тому числі у криміногенну сім'ю) після відбування покарання чи умовно-дострокового звільнення. Це призводить до поновлення старих криміногенних зв'язків (чи створення цих зв'язків в установі відбування покарання) та вчинення нових антисуспільних протиправних діянь. Тому, важливе значення має удосконалення пенітенціарної системи шляхом звертання уваги на кожному з тих неформальних груп, які діють в установах відбування покарань, а також створення комплексної підтримки жінок після відбування покарання з боку держави, що сприятиме виробленню позитивних

установок у тих засуджених жінок, які є позитивно налаштованими на відбування покарання, а отже мають шанс виправитися.

Важливу роль у запобіганні рецидивній злочинності жінок відіграє не лише застосування репресивних заходів держави, але й здійснення просвітницької (культурно-просвітницької) діяльності різноманітними соціальними інституціями, зокрема, освітніми закладами. Як зазначає О. М. Костенко, «краще шляхом формування у людей соціальної культури усунути у них комплекс сваволі та ілюзій, ніж карати за прояв цього комплексу у вигляді злочину» [4, с. 205].

Отже, жіноча рецидивна злочинність – це вид злочинності, який виокремлюється з урахуванням використання таких критеріїв, як стать суб'єкта злочину та наявність рецидиву. Щодо основних причин та умов жіночої рецидивної злочинності в Україні, то необхідно виокремити такі: деформація соціально-економічної свідомості, дефектність правової свідомості, дефекти сімейно-побутової свідомості жінки-рецидивістки, а також недоліки пенітенціарного та постпенітенціарного етапів. Досліджені фактори жіночої рецидивної злочинності потрібно враховувати при подальшій розробці проблеми та при впровадженні програм із попередження та подолання наслідків жіночої злочинності.

Список використаних джерел:

1. Батиргареева В.С. Жіноча рецидивна злочинність в Україні: кримінологічний аналіз сучасного стану / В. С. Батиргареева // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 3(42). – С. 200–211.
2. Будз В.Ф. Жіноча рецидивна злочинність у сучасній Україні: проблеми детермінації / В.Ф. Будз // Бюл. М-ва юстиції України. – 2008. – № 1 (75). – С. 136–147.
3. Лагоцька В.Ф. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності жінок: автореф. дис.канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.Ф. Лагоцька. – Київ, 2016. – 235 с.
4. Костенко О.М. Модернізація доктрини сучасної кримінології у парадигмі соціального натуралізму / О.М. Костенко // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – № 1 (2). – С. 190–208.